

kutatómunkát végzett a diákok hazai elhelyezkedéséről tanulmányaik befejeztével, érdekes és helytálló következtetésekre jutott a diákok további sorsára és hazai tudományos munkáikra vonatkozó információk hiányáról. Dirk Alvermann cikkének igazi érdekessége a greifswaldi egyetemen magyarok számára létrehozott ösztöndíj viszontagságos története.

A harmadik fejezet a 19. és 20. század (19. und 20. Jahrhundert) címet viseli. Az első tanulmány, melyre a többi szerző is igen gyakran hivatkozik, Szögi László magyarul már korábban megjelent – a téma szempontjából irányadó – tanulmánya, átfogó képet ad magyarországi diákok németországi egyetemjárásáról a hosszú 19. században. Daniela Siebe a berlini és heidelbergi egyetem magyar diákjairól ír 1870–1931/33 között, Brigitta Eszter Gantner a századforduló korában a berlini egyetemen megfordult magyar zsidók tanulmányait elemzi. Horst Fassel és Matthias Stickler írásai az egyetemjárás egy-egy érdekes momentumát ragadják ki. Az előbbi Hugo Meltzl von Lomnitz, kolozsvári germanista professzor németországi tanulmányairól, majd hazatérte után is fennmaradt külföldi kapcsolatairól ír, az utóbbi a magyarországi, főleg szász diákok egyetemi szervezeteit

mutatja be, melyek a német Burschenschaftokhoz hasonló célkitűzésekkel jöttek létre.

A két utolsó tanulmány már a huszadik század második felének kapcsolattörténetét boncolgatja személyes élmények alapján. Karl Otmar Freiherr von Aretin, a mainzi Institut für Europäische Geschichte nyugalmazott igazgatója kedves anekdotákkal fűszerezve – ír az intézet egykori magyar ösztöndíjasairól, a mai magyar történetírás kiemelkedő alakjairól. Brigitte Veit a 21. századi „fordított” peregrinációt taglalja, hiszen az Andrássy Gyula német nyelvű egyetemen igen szép számban tanulnak külföldi, köztük német diákok is.

A kötet végén található a képek és szerzők mutatója, helynévmutató (feloldva a németül írt helyneveket magyarra illetve annak az országnak a nyelvére, ahol az adott helység ma található), valamint személynévmutató is.

A kötet célkitűzésének, hogy a magyarországi diákok ötszáz éven átnyúló németországi és osztrák egyetemjárását bemutassa, messzemenően eleget tesz. A könyvet nem csak a peregrináció hazai és külföldi kutatói, hanem minden, a kora újkori, újkori és jelenkori kulturális migrációtörténet iránt érdeklődő haszonnal forgathatja.

Bozzay Réka

**Mudrák József–Deák Tamás:
Magyar hangosfilm lexikon, 1931–1944.**

Máriabesnyő–Gödöllő, 2006. Attraktor Kiadó, 384 lap

Két fiatal kutató, a debreceni Mudrák József történész doktorandusz és a budapesti Deák Tamás munkájának eredménye a hazai hangosfilm-gyártás első korszakát is-

mertető lexikon. A bevezető tanulmányt Deák Tamás írta, aki az első magyar hangosfilm bemutatását követő három évet az alapozás időszakaként jellemzi, jóllehet már

1931-ben elkészült az egyik legismertebb filmvígjáték, a hét évtizede sikerrel vetített „Hyppolit, a lakáj”.

1934-től kezdve egyre magasabb színvonalon, tehetséges rendezők irányításával és kiváló színészek közreműködésével készültek a kellemes szórakozást nyújtó hangosfilmek. Abból az időből jó néhány produkció a mai nézők előtt sem ismeretlen, például a Lila ákác, a Meseautó, a Csúnya lány vagy a Torockói menyasszony.

A háborús években a könnyedebb hangvételű filmek mellett megjelentek klasszikus irodalmi művek filmadaptációi (János vitéz, Szegény gazdagok, Uz Bence stb.) és a valós társadalmi problémákat művészi igénnyel feldolgozó alkotások (Földindulás, Dr. Kovács István, Emberek a havason, Egy nap a világ).

A II. világháború előtti másfél évtized alatt háromszázhatvanöt magyar hangosfilm készült. Sajnos nem mindegyikből maradt ép kópia, jó néhányat mint „fasiszta” filmet 1945 után megsemmisítettek. A filmes szakemberek és színészek közül sokan a háborús évek üldöztetései miatt, mások a háború után távoztak el az országból. Az itthon maradtak, akik újjáélesztették a filmgyártást, a legjobb hagyományokat követve hozták létre maradvány értékű alkotásaikat: Valahol Európában, Ének a búzamezőkről. A hivatalos kultúrpolitika azonban rövid időn belül beavatkozott a filmművészetbe is, megkérdőjelezve azokat az értékeket, amelyek az 1945 előtt készült filmjeink többségét ma is élvezhetővé, kellemes és tartalmas szórakozássá tették.

A lexikális részt a másfél évtized alatt készült filmek időrendi felsorolása vezeti be. A lexikon maga több mint háromezer címszót tartalmaz, elsősorban az alkotóművészek (színészek, rendezők, szövegkönyvírók, zeneszerzők, díszlettervezők, operatőrök) életrajzi adatait, filmes pályájuk jellemzését, utalva a róluk szóló irodalomra. Helyet kaptak azok a személyek is, akiknek a munkája valamilyen módon kapcsolódott a filmművészethez és filmgyártáshoz: filmtechnikusok, jelmez- és divattervezők, újságírók. Rövid ismertetés készült az egykorú filmgyártó és filmforgalmazó cégekről, színházi és filmes újságokról, a Színház- és Filmművészeti Kamaráról. Az életrajzokhoz olyan arcképeket közöl a szerző, amelyek abban az időben készültek: sok-sok ismert művész fiatalkori fotóját. Több esetben előfordul, hogy a fényképen látható művész életrajzi adatait nem sikerült felkutatni, csak filmszerepeit közli, pedig a források széles körét használta a szerző, erről tanúskodik a terjedelmes forrásjegyzék és bibliográfia. A kiadó jóvoltából 16 színes tábla illusztrálja az egykorú filmreklámozást, filmújságok címlapjairól és filmplakátokról készült reprodukciókkal.

A régi magyar filmek kedvelői számára kellemes meglepetés ez az úttörő vállalkozás, amely a filmtörténet mellett magyarságtudatát is szempontról is figyelemre méltó, mert számtalan külföldre szakadt filmes szakember és művész életrajzához, pályaképéhez szolgáltat eddig ismeretlen adatokat és emellett felhívja a figyelmet sok-sok hiányzó adatra.

Korompai Gáborné